КЛАСИФІКАЦІЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ В ПУБЛІЧНОМУ АДМІНІСТРУВАННІ

Дасюк Віктор Володимирович
доктор філософії, асистент
Кафедра приватного та публічного права
Київський національний університет технологій та дизайну
Україна

Анотація

В роботі здійснено наукову класифікацію антикорупційної експертизи в публічному адмініструванні за різними критеріями. Проаналізовано наявні підходи до поділу антикорупційної експертизи на види. Запропоновано авторську систему класифікаційних критеріїв. Обґрунтовано практичне значення розробленої класифікації для правозастосовної діяльності.

Ключові слова

антикорупційна експертиза, обов'язкова антикорупційна експертиза, громадська антикорупційна експертиза, корупціогенні фактори, нормативно-правовий акт.

Вступ

Теоретичне осмислення видів антикорупційної експертизи є необхідною передумовою для з'ясування її сутності та системного розуміння механізму правового регулювання цього інституту в Україні. Відповідно до ст. 55 Закону України «Про запобігання корупції» [1] антикорупційна експертиза проводиться різними органами публічної влади та громадськістю, що вже свідчить про наявність щонайменше кількох підвидів цього правового феномену.

На сьогодні в юридичній науці відсутній єдиний підхід до класифікації антикорупційної експертизи, а наявні класифікаційні схеми є неповними або фрагментарними [2, с. 110].

Мета та задачі дослідження

Метою дослідження є розробка системи класифікаційних критеріїв антикорупційної експертизи в публічному адмініструванні. Задачі:

-визначити критерії класифікації;

-виокремити та охарактеризувати види антикорупційної експертизи;

-обґрунтувати практичне значення запропонованої класифікації.

Результати дослідження та їх обговорення

Антикорупційну експертизу можна класифікувати за такими критеріями:

1) в залежності від суб'єктів проведення (державна і громадська);

2) за об'єктом проведення (проєктів нормативно-правових актів, що подаються на розгляд КМУ і ВРУ; чинних нормативно-правових актів; нормативно-правових актів державних органів, що підлягають державній реєстрації);

3) в залежності від стадії прийняття нормативно-правового акта (на стадії апробації, на стадії реєстрації, чинного нормативно-правового акту);

4) за способом призначення (обов'язкова, факультативна);

5) за наслідками (позитивна, негативна) [3, с. 61].

6) за рівнем деталізації (експертиза одного акту, експертиза актів у взаємозв'язку з іншими);

7) за строком проведення (без подовження строку, з подовженням строку);

8) за підпорядкуванням (внутрішня, зовнішня);

9) за рівнем (попередня, первинна, повторна, додаткова, контрольна);

10) за значенням (рекомендаційна, обов'язкова);

11) за сферою регулювання правовідносин (прав та свобод людини і громадянина; повноважень органів державної влади та органів місцевого самоврядування; надання адміністративних послуг; розподілу та витрачання коштів бюджету; конкурсних процедур).

Найважливішим критерієм класифікації є поділ за способом призначення на обов'язкову та факультативну (ініціативну) антикорупційну експертизу. Обов'язкова антикорупційна експертиза здійснюється Мін'юстом та Антикорупційним Комітетом ВРУ, тоді як факультативна — НАЗК та громадськістю за власною ініціативою [1].

Наукова класифікація будь-якого правового феномену є необхідною умовою його теоретичного осмислення та правильного практичного застосування. Ю.В. Орлов зауважує, що антикорупційна експертиза є поліструктурним явищем із різноманітними формами прояву, кожна з яких потребує окремої науково-правової характеристики [2, с. 697]. Запропонована система класифікаційних критеріїв антикорупційної експертизи дозволяє чітко розмежувати її окремі різновиди та встановити особливості правового режиму кожного з них.

Поділ антикорупційної експертизи залежно від суб'єктів проведення на державну та громадську є юридично найбільш значущим, оскільки безпосередньо впливає на правовий статус та правові наслідки відповідних висновків. Державна антикорупційна експертиза здійснюється органами публічної влади (Мін'юст, НАЗК, Антикорупційний Комітет ВРУ) в обов'язковому або факультативному порядку та тягне юридично значущі наслідки. Громадська антикорупційна експертиза провадиться за власною ініціативою інститутами громадянського суспільства — громадськими об'єднаннями, науковими установами, фізичними особами.

Поділ антикорупційної експертизи за об'єктом проведення відображає різні категорії нормативно-правових актів, що підлягають дослідженню: проєкти нормативно-правових актів, що подаються на розгляд Кабінету Міністрів України та Верховної Ради України; чинні нормативно-правові акти; нормативно-правові акти державних органів, що підлягають державній реєстрації. Антикорупційна експертиза проєктів є проактивним заходом, що дозволяє усунути корупціогенні фактори до набрання чинності нормативно-правовим актом. Антикорупційна експертиза чинних актів спрямована на ретроспективну корекцію вже діючих правових норм.

Класифікація за способом призначення передбачає виокремлення обов'язкової та факультативної (ініціативної) антикорупційної експертизи.

Обов'язкова антикорупційна експертиза здійснюється Мін'юстом та Антикорупційним Комітетом ВРУ щодо визначених законом категорій нормативно-правових актів незалежно від волі розробника. Факультативна антикорупційна експертиза проводиться НАЗК та громадськістю за власною ініціативою щодо будь-яких нормативно-правових актів або їх проєктів [1]. Різниця між ними полягає не лише у підставах проведення, а й у правових наслідках — результати обов'язкової антикорупційної експертизи мають більшу обов'язкову силу для суб'єктів правотворчості.

За рівнем проведення антикорупційна експертиза може бути попередньою (до офіційного внесення проєкту акта на розгляд), первинною (під час стандартної процедури розгляду), повторною (у разі виявлення нових корупціогенних факторів або суттєвого доопрацювання акта) та контрольною (з метою перевірки усунення раніше виявлених недоліків). Така класифікація має важливе практичне значення, оскільки дозволяє забезпечити безперервний антикорупційний контроль на всіх стадіях нормотворчого процесу та встановити чіткий порядок повторного дослідження актів з виявленими корупціогенними факторами.

Система запропонованих класифікаційних критеріїв антикорупційної експертизи охоплює усі суттєві аспекти цього правового інституту: суб'єктний склад, об'єкт, процедурні характеристики, правові наслідки та організаційні форми. М.Б. Панькевич зазначає, що класифікація антикорупційної експертизи за різними критеріями дозволяє виокремити особливості окремих її видів та встановити відповідні правові режими їх здійснення [4]. Практичне значення розробленої класифікації полягає в тому, що вона дозволяє чітко диференціювати правовий режим різних видів антикорупційної експертизи та визначати обов'язковість врахування відповідних висновків суб'єктами правотворчості.

Висновки

Антикорупційна експертиза в публічному адмініструванні є поліструктурним явищем, яке може класифікуватися за одинадцятьма класифікаційними критеріями, серед яких найбільш юридично значущими є поділ за суб'єктами проведення та за способом призначення.

Запропонована класифікація охоплює обов'язкову та факультативну, державну та громадську, первинну та повторну антикорупційну експертизу, що відображає різні форми, стадії та мету цього правового інституту.

Системна класифікація антикорупційної експертизи в публічному адмініструванні має важливе теоретичне і практичне значення та може бути використана для удосконалення відповідного законодавства.

Список використаних джерел

1. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text (дата звернення: 15.04.2026).

2. Орлов Ю.В. Антикорупційна експертиза проектів нормативно-правових актів як різновид кримінологічної практики: характеристика та шляхи удосконалення. Форум права. 2012. № 1. С. 697-703.
3. Дасюк В.В. Поняття та ознаки антикорупційної експертизи в публічному адмініструванні. Економіка. Фінанси. Право. 2023. № 7. С. 60-62. DOI: https://doi.org/10.37634/efp.2023.7.12.
4. Панькевич М.Б. Антикорупційна експертиза нормативно-правових актів як засіб запобігання корупції. Львів: УКУ, 2020. 91 с.

ВМІННЯ АНАЛІЗУВАТИ АКТИ ТА ДОКАЗИ ЛОГІЧНО — КЛЮЧОВА КОМПЕТЕНЦІЯ ЮРИСТА

Дзюбенко Ніколіна
здобувачка вищої освіти
Науковий керівник:
Протопопова Наталія
т.в.о. завідуючого кафедри соціально-економічних дисциплін
Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Юридична діяльність неможлива без логічного мислення, адже право — це не лише система норм, а й процес їхнього тлумачення, застосування та обґрунтування. Вміння аналізувати факти та докази логічно є базовою компетенцією юриста, оскільки саме через логіку здійснюється встановлення істини у справі.

Перш за все, юридична логіка є інструментом формування аргументованої правової позиції. Як зазначається в наукових дослідженнях, юридичне міркування безпосередньо пов’язане з логічними структурами, які забезпечують правильність і послідовність висновків [1]. Юрист повинен не просто знати норму права, а вміти логічно пов’язати її з конкретними фактами справи. Без цього правозастосування стає формальним і може призводити до помилкових рішень.

Особливе значення логічний аналіз має у сфері доказування. У кримінальному процесі встановлено, що оцінка доказів починається з їх аналізу та синтезу [3]. Аналіз дозволяє розкласти доказ на складові, визначити його достовірність, а синтез — співставити його з іншими доказами та сформувати цілісну картину події. Таким чином, логіка виступає основою перевірки доказів і забезпечує їхню узгодженість. Крім того, логічне мислення необхідне для визначення достатності доказів. У наукових працях підкреслюється, що саме логічні критерії дозволяють об’єктивно оцінити доказову базу та уникнути суб’єктивізму [2]. Це означає, що рішення суду має ґрунтуватися не на інтуїції чи «внутрішньому переконанні», а на раціональному аналізі фактів і їх логічному взаємозв’язку. Ще одним важливим аспектом є логіка формування доказової бази. Процес збирання доказів — це не хаотичне накопичення інформації, а